

1506

Ets (PI 2)

(ALDC, IX, 2121. *Ets* [PI 2])

La segona persona del singular del present d'indicatiu del verb *ser* (*ésser* < *ĒSSĒRE*) en llat. era *ĒS*, origen del cat. ant. *es*, avui mantingut en pellarès, ribagorçà, lliterà i el Baix Cinca amb el resultat [es] i les var. [es] 86, *iés* 87, 94, aquesta amb diftongació de tipus aragonès de la [e] llat., i l'alg. *ses* 85, format amb una sibilant protètica per analogia amb *sem*, *seu*. Tanmateix, *es* de la segona persona es confonia amb *és* (< *ĒST*) de la tercera, homonímia que la llengua va resoldre amb l'ús del pronom personal, generalment posposat, *es tu* (veg. fr. *tu e[s]/il e[st]*), origen de *est* que, amb la -s desinencial incorporada des del s. XV, va canviar-se en *ests* i d'aquí, per dissimilació eliminatòria, *ets* (var. [ɛ] *ts* 69, 91, *et* [ʃ] 16, 143, *et* 8), registrat des del s. XVI i estès per la major part del Principat. La confluència de la persona 2 *és* i la persona 3 *és*, a més de generar en alguerès la persona 2 *ses* enfront de la persona 3 *és* per interferència amb el sard (ant. *sés/est*, mod. *sére/éste*), va

afavorir la introducció en val., des dels s. XV-XVI, de la persona 2 *eres*, presa del cast., i va provocar, de retop, una homonímia amb l'imperfet d'indicatiu, *eres* (cf. Coromines, 1971: § 327; i sobretot Casanova, 1986); es troben semblants casos de deshomonimització en altres llengües (it. *sei/è*; cast. *eres/es*; fr. *tu es/il est*; port. *és/e*).

Des d'una perspectiva territorial, la fase antiga, *es*, viu en parlars de la Franja, on la persona 3 s'havia canviat en *e* (cf. mapa 1507), i en alg., sota la var. *ses*, però contagiada pel sard. Posteriorment, des dels s. XV-XVI, per evolució interna, *es* va imposar *ets* en bal. i en una gran part del Principat, mentre que, per la mateixa època, el val. va recórrer al cast. *eres*.

Ets és l'única forma normativa des del *DOrt*, 1917; la *GIEC* (pàg. 313), a més, inclou entre "Altres variants" *eres* com a forma del val., que la *PEOLC Morfologia* (pàg. 32) considera admissible en l'àmbit restringit (parlars valencians).

